

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1857.

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 165.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ

ΕΙΡΗΝΗΣ

Τῆς Ἀθηναίας.

797—802.

---ΣΕΘΣΣ---

Ἐμπροσθεν. **ΕΙΡΗΝΗ ΒΑΣ΄.** Προτομή τῆς Αὐτοκράτειρας Εἰρήνης κατὰ πρόσωπον· ἔχει τὴν κορυφήν ἐντεταμένην, καὶ κρατεῖ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς σφαῖραν ἐπ' ἧς ὑπάρχει σταυρός, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς σταυρόν.

Ὁπισθεν. Μέγχι Μ ἐντὸς τῶν σκελῶν τοῦ ὁποίου Α, ἄνωθεν δ' αὐτοῦ σταυρός. Ἐπὶ τοῦ ἐμβαδοῦ, ἀριστερόθεν τοῦ Μ τρία Χ ἐπάλληλα, δεξιόθεν δὲ τρία Ν ὠσχύτως.

Ἡ Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη, ἡ ἐν τῷ σάλῳ τῆς καταδιώξεως τῶν λυσσωδῶν Εἰκονομάχων τὴν εἰρήνην ἀγαγοῦσα τῷ πληρώματι τῶν Ὁρθοδόξων,

συνκριθμεῖται μετὰ τῶν τριῶν διχαστικῶν συμπολιτῶν τοῦ Σέλωνας, αἵτινες ἐκάθησαν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Αὐγούστου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἡ μεγελοπρόβολος καὶ παρὰ πολλῶν ἐπικινουμένη αὕτη γυνὴ ἐγεννήθη ἐν ἔτει 750 (753), συνεζεύχθη δὲ μετὰ Λέοντος τοῦ Χαζάρου, υἱοῦ καὶ διαδόχου Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, τὴν 10 Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 769, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῶν γάμων τῆς ἔλαβεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ συζύγου τῆς τὸ διάδημα. Καρπὸς τῆς μετὰ τοῦ Λέοντος ἐνώσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν υἱὸς γεννηθεὶς τὴν 14 Ἰαννουαρίου 771, καὶ κληθεὶς Κωνσταντῖνος, ὃν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνηγόρευεν Αὐγούστον, καὶ ἐστεφθε τὴν 14 Ἀπριλίου 776. Ἀποθανόντος δὲ Λέοντος τοῦ Χαζάρου τῷ 780, καὶ ἀνελίκου ὄντος ἔτι τοῦ Κωνσταντίνου, ἀνηγγορεύθη ἐπίτροπος ἡ Εἰρήνη, ἥτις κατὰλαβοῦσα τὴν ἀρχὴν, ἐφρόντισε πρὸ πάντων ἵνα ἀνορθώσῃ τὴν τῶν ἀγίων εἰκόνην προσκύνησιν. Κατ' ἐπιταγὴν αὐτῆς συγκατατίθεται τῷ 787 ἡ ἐν Νικαίᾳ ἐβδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἐνθα φράσσεται ἡ πανολέθριος τῆς Εἰκονομαχίας ὁρμὴ, καὶ ἀ-

ναυπηλούνται αἱ εἰκόνας εἰς τὸ πείσιμα τῶν Ἰσχυρικῶν, τῶν μεγιστάνων καὶ πάσης τῆς Εἰκονοκλαστικῆς φατρίας. Ἀλλ' αὕτη αὐτῆς ἡ εὐσεβὴς πράξις ἐπέτυγεν ἐναντίον τῆς τοῦ μῖσος τῆς μαρίδος τῶν Εἰκονομαχῶν, οἵτινες σπασιάσαντες τῷ 790 ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ παρὰδῶσθαι τὴν ἀρχὴν τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ, ἐλπίζοντες οὕτω νὰ ἀνακαμφώσιν εὐκολώτερον εἰς τὰ πρότερον. Προαλαβὼν δὲ ὁ Κωνσταντῖνος τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, ἐροῦλάκισε τὴν μητέρα αὐτοῦ εἰς τὴν φροῦριον τῆς Προποντίδος· ἀλλὰ, πάντως ἀπειρος καὶ ἀνίκανος ὢν, ὑπεχρεώθη κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος νὰ παρὰλάβῃ ἐκ νέου τὴν Εἰρήνην εἰς τὸ συμβούλιον αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης συνεβουλεύσατο μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐπὶ ἑξ ἔτη, μέχρις οὗ ὁ Κωνσταντῖνος, μὴ ἀνεχόμενος τὴν ὑπεροχὴν τῆς μητρὸς, ἀπεπειράθη ν' ἀποβάλλῃ αὐτήν. Ἡ Εἰρήνη ὁμῶς, διασκεδάσασα ἐκ νέου τὰς σκευωρίας τῶν ἐχθρῶν τῆς, καὶ καταβεβλῶσα τὸν υἱόν, καθήκει ἐπὶ τοῦ θρόνου τῷ 797 ὡς μονακράτωρ, καὶ σώζει τὴν ἐπικράτειαν ἐκ τῶν ἐπικειμένων κινδύνων. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ περιστάσει διατάξασα ἡ Εἰρήνη τὴν τέρψιν τοῦ υἱοῦ τῆς, ἔγινεν ἐνοχὸς σκληροῦ καὶ ἀπανθρώπου ἐγγλέματος, ὅπερ ἀκαυροὶ ἐν μέρει τὴν δόξαν τῆς, καὶ τῇ προσάπτει μῶμον ἀνεξίτηλον.

Μετὰ ταῦτα ἐβασίλευσεν ὡς μονακράτωρ ἐπὶ ἑξήκοντα πέντε ἔτη ἡμιστροφήσασα μετὰ συνέσεως τῶν ἀνδρικῆς, οὐχ ἥττονος τῆς ἰδιαζούσης γυναικείας εὐσεβείας τῆς. Ἀλλὰ τὸ ἄστατον τῆς ἀνθρωπίνης τύχης κατεβίβασε καὶ πάλιν αὐτὴν τοῦ θρόνου ἀνεπανορθώτως. Ἐξεθρονίσθη τῷ 802 ὑπὸ Νικηφόρου, τοῦ καθέξαντος καταχρηστικῶς τὰ σκήπτρα, καὶ ἐξωρίσθη εἰς Λέσβον ἐνθα καὶ ἐτελεύτησεν εἰς ἐσχάτην πενίαν τῷ 803.

Ἡ Εἰρήνη δὲν ὑπάρχει βεβαίως ἀμεμπτος καὶ ὅλα· ἀλλὰ, ἀναλογιζόμενοι τὰς πρὸς τὴν Ὀρθόδοξίαν ὑπηρεσίας τῆς καὶ σκοπόμενοι ὅτι, χωρὶς αὐτῆς, ὥς ἡ νεοσύστατος θρησκεία τοῦ Μωάμεθ, τῆς Εἰκονομαχίας ἐπὶ τέλους ὠρλουμένη, ἤθελεν ὅλῃς κατακρατῆσαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ κατασπρέψει τὸν Ἑλληνισμόν ἀθεραπεύτως, δὲν δυνάμεθα εἰμὴ νὰ εὐανῶμεν ἐπικαιρῶς πρὸς τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας, καὶ νὰ κατατάξωμεν αὐτὴν μετὰ τῶν περιλασπείρων ἡγεμόνων τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας.

Ὁ Le Beau (α), Gibbon (β) καὶ διάφοροι ἄλλοι δυτικοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν, ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία συνέταξε τὴν Εἰρήνην εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων, ἐροταζομένης τῆς μνήμης τῆς τῇ 15 Αὐγούστου· ἀλλὰ σφάλλουσιν εἰς τοῦτο, συγχέοντες ἴσως αὐτὴν μετὰ τῆς ἄλλης βασιλείας Εἰρήνης, ἥς ἡ μνήμη τελεῖται τῇ 13 Αὐγούστου. Αὕτη ἡ ἁγία Εἰρήνη ἤμαζε τρεῖς καὶ ἑπτὰ πλέον αἰῶνας μετὰ τὴν Ἀθηναίαν Εἰρήνην, καὶ ἦτο θυγάτηρ μὲν Γαίζα Α'. βασιλέως Οὐγγαρίας, σύζυγος δὲ τοῦ Αυτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἐκα-

λεῖτο πρότερον Πύρρα· ἀλλ' ὄντος τοῦ ὀνόματος κακοήγου καὶ βαρβαρικοῦ ὠνομάσθη Εἰρήνη, ἔτι· διότι τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔφερε καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰωάννου· βαρβύτερον δὲ γενομένη μοναχὴ μετονομάσθη Ξένη.

Πάντα ἐν γένει τὰ νομίσματα τῆς Εἰρήνης εἶναι σπανιότατα. Τῆς περιόδου ὁμῶς καθ' ἣν ἐβασίλευσεν ὡς ἐπίτροπος τοῦ υἱοῦ τῆς σώζονται καὶ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα, φέροντα τὴν εἰκόνα τῆς Εἰρήνης μετὰ τῆς τοῦ ἐπιτροπευομένου υἱοῦ, ἢ τὰ ὀνόματα ἀμφοτέρων. Νομίσματα δὲ τῆς Εἰρήνης ἀργυρᾶ ἢ χάλκινα σχετικᾶ πρὸς τὴν ἐποχὴν, ὅτε ἐκάθησεν αὕτη μονακράτωρ, οὔτε ὁ Tanini (α), οὔτε ὁ Eckhel (β), οὔτε ὁ Mionnet (γ), οὔτε ὁ Sauley (δ), οὔτε τις τῶν ἑτέρων νομισματολόγων, οὔτ' αὐτοὶ οἱ κτάλογοι δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν συλλογῶν ἀναφέρουσι. Δύο μόνον χρυσῶν γίνεται μναῖα, τὰ ὅποια εἶναι ἀπαρχλάκτως ὁμοία κατὰ τὴν τύπον καὶ τὴν ἐπιγραφήν, καὶ δὲν διαφέρουσι πρὸς ἀλλήλα εἰμὴ κατὰ μόνον ἐν στοιχείῳ. Ἐν χαλκοῦν νόμισμα τῆς Εἰρήνης, τὸ μόνον ὅπερ ὑπάρχει γνωστὸν ἐσθί, ἀνῆκε ποτε ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ L. W. de Wellenheim (ε)· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο διαφέρει τοῦ νῦν παρ' ἐμοῦ ἐκδιδομένου.

Τὰ χρυσᾶ τῆς Εἰρήνης νομίσματα παριστῶσι σύστημά τι κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῆς βασιλείδος ταύτης τεθὲν εἰς ἐνέργειαν, τούτῃσι τὴν συνήθειαν τοῦ χαράττειν καὶ ἐπὶ τῶν δύο προσώπων τοῦ νομίσματος τὴν αὐτὴν βασιλικὴν εἰκόνα, συνήθειαν ἣν ἐπικολούθησαν εἰτα ὁ Θεόφιλος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ ὁ Πότης. Νεορηνὴς ὡς αὐτῶς ὑπάρχει καὶ ἡ ἐν τῷ ὀπισθεν τοῦ χαλκοῦ νομίσματος τῆς Εἰρήνης παρᾶστασις, ἡ ἅπαν τὸ ἐμβαδὸν κατέχουσα. Ταύτην δὲ τὴν καινοφανῆ παρᾶστασιν βλέπομεν ἀμέσως ἀπομιμουμένην ἐν τῷ μόνῳ γνωστῷ χαλκῷ νομίσματι Νικηφόρου τοῦ Αὐγοθέτου, τοῦ διαδεχθέντος τὴν Εἰρήνην. Βλέπομεν δ' αὐτὴν ἐπίσης καὶ ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν αυτοκρατόρων Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγκαδῆ, Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ καὶ Θεοφίλου, εἰς τὰ νομίσματα τοῦ ὁποῦ οὐκ οἶδ' εἰς πῶς παύει ὁλοτελῶς ὁ τύπος. Ἀγνώστου ὄντος ἄχρι τοῦδε τοῦ χαλκοῦ νομίσματος τῆς Εἰρήνης, ἐφρόνουν οἱ νομισματολόγοι, ὅτι πρῶτος ὁ Νικηφόρος εἰσήγαγεν ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς νομίσμασι τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος τύπον· ἀλλ' ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ἡ Εἰρήνη καὶ οὐχὶ ὁ Νικηφόρος ἐπέφερε τὸ νεωτέρημα.

Τί σημαίνει τὸ ἐν τῷ ὀπισθεν μέγας Μ; Πρέπει αὐτὸ νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἀριθμητικὸς χαρακτήρ ἢ ὡς

(γ) Supplementum ad Bandurii numismata Imperatorum Romanorum, pag. 417.

(δ) Doctrina Numorum veterum. Vol. VIII, pag. 236.

(ε) De la Rareté et du Prix des Médailles romaines, Tom. II, pag. 469.

(ε) Essai de classification des suites monétaires byzantines, pag. 169.

(ζ) Catalogue de la collection L. W. de Wellenheim, Tom. I, 2e part. pag. 196.

(α) Livr. LXVI.

(β) Ch. 48.

ἀριτικὸν στοιχεῖον λέξεώς τινος; Δύσκολον τὸ ζήτημα. Τὰ τρία ὅμως Χ καὶ τὰ τρία Ν δὲν δύνανται νὰ ᾔναι ἄλλο τι, κατ' ἐμὲ, εἰμὴ τὰ ἀριτικὰ στοιχεῖα τῶν λέξεων Χριστός Νικᾶ τρίς ἐπανελημμένων κατὰ τὸν τριαδικὸν τύπον τῆς Ἐκκλησίας.

Περὶ σπουδαστὰ δὲ τέλος πάντων ὑπάρχουσι τῆς Εἰρήνης τὰ νομίσματα καὶ καθὼ τιμαλφέστατα καιμήλια ἐθνικῆς περιουσίας. Ἐπειδὴ παρατηροῦμεν ὅτι, ἡ ὑπὸ τῶν Εἰκονομάχων Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου καὶ Λέοντος τοῦ Χαζάρου κατὰ μέρος εἰσχυθεῖσα ἐν τοῖς βυζαντινοῖς νομίσμασιν Ἑλληνικὴ διάλεκτος, καθιεροῦται ὑπὸ τῆς Εἰρήνης ὀριστικῶς, καὶ ἀποσκυβαλίζεται ἡ ἐπίσημος λατινικὴ (α). Ὁ Ἑλληνισμὸς περιβάλλεται τὴν πορφύραν, καὶ φορεῖ διάδημα. Ὁ θρόνος τοῦ Βυζαντίου ἐξελληνίζεται ἡ δὲ ἐκ μέρους τῆς Αὐλῆς ἐπίσημος ἀναγιώρις τῆς ἐθνικῆς γλώσσης μαρτυρεῖ τὸν τῆς Ἐκκλησίας θρίαμβον καὶ τὴν αὐξοῦσαν τῶν δόξων ἰσχύν.

Ἐν Κερκύρᾳ.

Π. ΑΛΛΗΡΟΣ.

ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ.

—•••••

Ἡ χρῆσις τῶν ἱαματικῶν ὑδάτων ἢ κάλλιον εἰπεῖν τοιούτων ὑδάτων εἰς ἃ ἀπεδίδοντο ἱαματικά καὶ τινες δυνάμεις, ἐγένετο καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ὡς φαίνεται εἰς τὴν πεντάτευχον τοῦ Μωϋσέως. Ἐνταῦθα βλέπομεν ὅτι ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων ἐλύετο εἰς τὸν ποταμὸν κατὰ συμβουλήν ἱατρικὴν αὐτὸς δὲ ὁ Μωϋσὴς συνετάξατο συνεχῇ χρῆσιν τῶν λουτρῶν εἰς τοὺς ἀπὸ τὴν λέπραν προσδεδωμένους Ἑβραῖους. Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει, ὅτι ἡ βασιλόπαις Νηυσικία ἐλύετο εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ ὅτι ἡ Κίρκη παρεσκευάζε διὰ τὸν κακοπιακὸν Ὀδυσσεῦ θερμὰ λουτρά πρὸς ἀναψυχὴν. Αὐτὸς οὗτος ὁ Ὅμηρος λέγει καὶ περὶ τῆς μετὰ τὸ λουτρὸν παραλείψεως τοῦ λουθέντος μετὰ διαφόρων γλυκίων καὶ ἀρωματικῶν ἐλαίων, καὶ ἰδίως περὶ τοῦ Ὀδυσσεῦς, προσθέτων, ὅτι τὸ διὰ τὸ λουτρὸν χεῖσιμον ὕδωρ ἐθερμάνετο ἐντὸς μεγάλου χαλκίνου λέβητος, ὅτι τὸ πρὸς τὴν περιάλειψιν τοῦ σώματος ἐλαῖον ἐκομίσθη ἐντὸς χρυσοῦ ἀγγείου (Ampulla), καὶ ὅτι οἱ τὰ λουτρὸν παρεσκευάσσαντες ἐνέδυσαν τὸν ξένον κτλ.

Γνωστὸς εἶναι ὁ μῦθος τῆς Μυθίας, ἥτις παρεσκευάστα θερμὰ λουτρά με διαφόρα δηλητήρια βόταναν ἐθανάτωσεν ὡς τὸν Πηλῖον καὶ ἄλλους.

(α) Εἰς τινὰ προσήκον δημοτικὴν ἀπομνημονεύσαν διὰ τὴν ἀπομνημονεύσαν τὰ περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν πρώτων καὶ δευτέρων Εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων.

Ὁ Θεόκριτος ποιεῖται μνείαν τῆς λουόμενης Ἑλένης, ὁ δὲ Πίνδαρος καὶ ὁ Ὀβίδιος τῆς Ἀρτεμιδος καὶ τῶν Νυμφῶν. Ἡ χρῆσις τῶν λουτρῶν εἰς τοὺς ποταμούς, ἐπεκράτει πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων εἰσήγαγον τὴν χρῆσιν τῶν ἀτμοδῶν λουτρῶν.

Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνακαλύψεως ἢ τῆς πρώτης χρήσεως θερμῶν μεταλλικῶν ὑδάτων, πρὸς λαοὺς ἢ πρὸς πόσιν δὲν δύναται ἀκριβῶς νὰ προσδιορισθῇ. Τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι αὕτη δὲν ἐγένετο εἰς τὴν Αἴγυπτον ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τοιούτων ὑδάτων. Εἰς τὴν μικρὰν ὅμως Ἀσίαν, εἰς τὰς ὄχθας τῆς νεκρῆς θαλάσσης, εἰς τὴν Κολχίδα, εἰς τὴν Ἰωνίαν, τὴν Φρυγίαν καὶ ἀλλοῦ, ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἦτο συνήθης. Εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ Μωϋσέως ἀπαντᾶται ἡ πρώτη ἰσως ἀνακάλυψις θερμῶν ὑδάτων, εἰς τὴν Συρίαν ὑπὸ τοῦ Ἀνα συγγενοῦς τοῦ Ἰσαῦ βόσκοντος τὸ ποίμνιόν του ἐντὸς τινος κοιλάδος. Εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον γίνεται λόγος πηγῆς τινος ἀγῆδης ἐχούσης τὸ ὕδωρ, τὸ ὅποιον ὅμως ὁ προφήτης Ἐλισάκιος κατέκτησε πόσιμον διὰ τῆς προσθήκης κοινοῦ ἁλτος· ἡ Νέα Διαθήκη ἀναφέρει τὴν λίμνην Βεθαϊσθὰ εἰς ἣν οἱ ἀπὸ λέπραν καὶ παραλυσίαν πάσχοντες λουόμενοι ἀνελάμβανον τὴν ὕδατιν αὐτῶν — Ἐκ διαφόρων ἱστορικῶν εἰδήσεων μανθάνομεν πρὸς τούτοις ὅτι τὰ τοιαῦτα ὑδάτα, ἰδίως δὲ τὰ θερμὰ, ἕνεκα τῆς ἐν αὐτοῖς θερμότητος, τοῦ κοχλῆσμου, τῆς τῶν ἀτμῶν ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ πάσχοντος ὀργάνισμου ἐπωφελοῦς ἐνεργείας, εἴλκυσαν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες καὶ ἔφερον πρὸς αὐτὰ θεραπευτικὸν σέβας.

Ἐὰν ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἡ χρῆσις τῶν θερμῶν ὑδάτων ἐγένετο πρότερον εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἢ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς παρακειμένας νήσους, δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ὅτι ὅμως τινὲς ἐξ αὐτῶν τὰ μεταχειρίσθησαν πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους· ταῦτα δὲ ὠνομάσθησαν Fontes sacrae, Aquae sacrae καὶ ἀφιερώθησαν εἰς τὸν Ἡρακλέα, πρὸς τιμὴν οὕτως ἐκλήθησαν αἱ Ἡρακλεῖα λουτρά. Κατὰ τὸν μῦθον ὁ Ἡρακλῆς μετέδωκεν εἰς τὰ ὑδάτα ταῦτα δυνάμεις ἱαματικὰς καὶ τὰ εἶχον ὑπὸ τὴν προστασίαν του· ὁ μῦθος προσθέτει συγχρόνως ὅτι θεόμητες τινες ὡς ἡ Ἀθηνᾶ, ἐρανέρωσαν τῷ Ἡρακλεῖ τὰ θερμὰ τῶν Θερμοπυλῶν, καθὼς ἡ Ἀρτεμις εἰς τὸν κακοπιακὸν Ἡρακλῆ τὰ τῆς Αἰδης, καὶ ἕνεκα τούτου ὠνομάσθησαν Ἡρακλεῖα λουτρά, δι' οὗ συγχρόνως φανεροῦται ἡ ἐξοχος καὶ βωστικὴ αὐτῶν δύναμις.

Ἡ Ἑλλὰς, συμπεριλαμβανομένης τῆς Θεσσαλίας, τῆς ἀρχαίας Αἰτωλίας καὶ Ἠπείρου, δὲν στερεῖται οὔτε ψυχρῶν, οὔτε θερμῶν μεταλλικῶν ὑδάτων, ἀν καὶ ἰδίως τὰ μέρη τὰ ὑπὸ ἡραιοῦ πυρὸς ἀνψωθέντα μάλλον θερμὰ ὑδάτα ἔχουσιν.

Ἐν γένει παρατηρεῖται ὅτι ἡ χρῆσις αὐτοφυῶν θερμῶν ὑδάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν εἴτε διὰ λουτροῦ εἴτε διὰ πόσεως ἐγένετο κατ' ἀρ-